

Sato Noriko – Székács Anna

Együttműködési formák szerepe és lehetőségei a japán (és más távol-keleti) szaknyelv és üzleti kultúra elsajátításában

A kutatás célja, hogy megvizsgáljuk a japán nyelvet tanuló magyar és az intézményünkben tanuló japán hallgatók, a fiatalabb és az idősebb hallgatók, a jelenlegi és a végzett hallgatók közötti együttműködésből adódó lehetőségeket, ennek hatását a hallgatók motivációjára, eredményeire és elhelyezkedésére. Feltételezzük, hogy az első-, másod- és harmadéves hallgatók közösséggé formálása, a hallgatók közötti együttműködés megszervezése, a cserediákokkal történő együttműködés irányítása motivációs erőként hat az elmélyültebb tanulásra, a külföldi (japán és távol-keleti) ösztöndíjak megpályázására, sikeresebbé teszi a hallgatót a távol-keleti kommunikációban, és ezáltal megnyitja számára a lehetőséget a kinti szakmai gyakorlatra, és segíti az elhelyezkedésben. Ennek bizonyítására ismertetjük eddigi tapasztalatainkat, elemezzük működő gyakorlatunkat, majd megvizsgáljuk a további kiterjesztés lehetőségeit. A kutatásban a tanulmány szerzőin kívül jelenlegi és volt japános és Távol-keleti Kultúraközi Menedzsment kurzusra járó hallgatók vesznek részt, valamint japán egyetemeken itt tanuló hallgatói, és a cseriprogramokra érkező japán tanulók. Az események összegzése mellett interjúk segítségével vizsgáljuk az együttműködés hatását. Az együttműködési formák jó felhasználásával várhatóan hatékonyabb az oktatás, jobbak az elhelyezkedési lehetőségek. A cél egy olyan hálózat kialakulása a volt és a jelenlegi hallgatókból, mely tanári jelenléttel és anélkül is működik, és pozitívan visszahat a Budapesti Gazdasági Egyetem Külkereskedelmi Karán működő Keleti nyelvek szakcsoportjának munkájára. A sikeres működés más intézmények számára is modellként szolgálhat.

A kutatás témája

A japán szaknyelv és üzleti kultúra oktatása során felfigyeltünk arra, hogy a különböző együttműködési formák milyen nagy lehetőséget nyújtanak a tantermi órák bővítésére, kiterjesztésére, új dimenziót nyithatnak a nyelv- és kultúraoktatásban. Miután az együttműködésnek több formáját is alkalmaztuk a gyakorlatban, az eredmények arra ösztönöztek, hogy ezt az eszközt tudatosan fejlesszük, szakirodalmi példák segítségével kutassuk és tudatosan alkalmazzuk. A továbbiakban bemutatjuk a japán üzleti szaknyelv és üzleti kultúra oktatásának módját, körülményeit, az alkalmazott együttműködési formákat, ezek hasznát és a további kiterjesztési lehetőségeket.

Az együttműködést a japán nyelvet tanuló magyar és az intézményünkben tanuló japán hallgatók, a fiatalabb és az idősebb hallgatók, a jelenlegi és a végzett hallgatók között képzeljük el. Vizsgáljuk az együttműködés hatását a hallgatók motivációjára, eredményeire és elhelyezkedésére. Feltételezzük, hogy az első-, másod- és harmadéves hallgatók közösséggé formálása, a hallgatók közötti együttműködés megszervezése, a cserediákokkal történő együttműködés irányítása motivációs erőként hat az elmélyültebb tanulásra, a külföldi (japán és távol-keleti) ösztöndíjak megpályázására, sikeresebbé teszi a hallgatót a távol-keleti kommunikációban, ezáltal megnyitja számára a lehetőséget a kinti szakmai gyakorlatra és segíti az elhelyezkedésben.

Az együttműködés gyakorlata, a kapcsolatrendszer kiépítése nem csak a japán szaknyelvet, üzleti kultúrát tanulók számára jelenthet előnyt, hanem kiterjeszhető más nyelvre is.

Szakirodalmi áttekintés

A japán nyelv oktatásáról, ezen belül specifikusan a hazai japánnyelv-oktatásról ma már jelentős irodalom, forrás áll rendelkezésünkre. Míg korábban, a hetvenes, nyolcvanas években nem volt könnyű a japán nyelv oktatásáról szakirodalomhoz jutni, a rendszerváltozást követően egyre bővült a források köre. Egyrészt a Japán Alapítvány segített nyelvoktatási szakkönyvek adományozásával, így friss japán és angol nyelvű szakirodalomhoz jutottak a kutatók, oktatók (például japán nyelvoktatás-módszertan: Ishida, 1988; Kamada et al., 1998). Másrészt a magyarországi nyelvoktatók is publikáltak nyelvészeti és módszertani anyagokat (Hidasi, 1995, 2004, 2006/a, 2006/b; Kiss, 1991, 1992; Sato, 1997, 2002, 2004; Székács, 1980, 2001, 2004, 2008; Wakai, 2008, 2010, 2012). A kutatások, cikkek jól mutatják egy adott oktatási intézmény nyelvoktatási céljait, így a Budapesti Gazdasági Egyetem Külkereskedelmi Karán a kommunikáció-orientált kutatás, az üzleti kultúrában való jártasság került a fókuszba. A japán szekció oktatói oktatási tevékenységük mellett saját tudományterületükön kutatási munkát is végeznek. Ez a kutatómunka minden esetben kapcsolódik a tanulmányi programhoz, abból nő ki, vagy visszahat arra. Főbb kutatási területük a nyelvészet, az alkalmazott nyelvészet, a kommunikáció és az interkulturális menedzsment. A körülmények okozta változások is hatással vannak az oktatók kutatási témáira. A kontaktórák szűkössége, a japánokkal való élő kapcsolat igénye, valamint a technikai lehetőségek oldaláról közelítve a kérdést, az internet használatának köznapivá válása arra készítette a szekció oktatóit, hogy kutassák fel a hallgatói együttműködés megvalósíthatóságát, annak tudományos, szakirodalmi hátterét, és vizsgálják nyelvi, szakmai előnyeit, leghatékonyabb formáit (különös tekintettel a japán nyelv specifikumaira).

A japán nyelv oktatása során a legnagyobb kihívást a tiszteletiségi nyelv elsajátítása, használata, alkalmazása jelenti. Emellett a távol-keleti, ezen belül a japán kultúra forma-központúságával szintén számolni kell a nyelv és kultúra oktatása során. A tiszteletiségi nyelvről, a forma-központúság verbális formáiról, a köszönési rituálékról, a visszajelzés módjáról és formájáról sok fontos részlet, és ennek oktatási vonatkozása is megtalálható a szakirodalomban (Hidasi, 1999:91–96; Hernádi – Székács, 2003:153–154). Ugyanakkor ahhoz, hogy a nyelvtanuló minden megnyilvánulásában, a legkülönbözőbb szituációban alkalmazni tudja ezeket az ismereteket, szükség van a szűkös tanórai keretek kitágítására (Sato – Székács, 2008; Székács, 2009). A kontaktórákon végzett megszokott munka, a közös tanulás mellett kipróbáltuk a hallgatói együttműködés más formáit, például a kollaborációt is. A szakirodalom megkülönbözteti a tanulás során az együttműködés (*cooperative learning*) és az együttmunkálkodás (*collaborative learning*) fogalmát (Nagami, 2005:100). Az együttmunkálkodás, vagyis a kollaboráció során a hallgatók egymástól eltanulva azt, amit a másik tud, jutnak egy magasabb szintű tudáshoz. Alapul vettük Paulus *kollaborációs* módszerét és Sakamoto *kyōdō gakushū* (együtt munkálkodás) elképzelését, és próbáltuk saját helyzetünkhöz igazítva alkalmazni (Paulus, 2005; Sakamoto, 2008).

Új tantermen belüli és kívüli képzési formák, együttműködési, kollaborációs lehetőségek

Előzmények: a japán üzleti szaknyelv és üzleti kultúra oktatása

A Külkereskedelmi Főiskolán 1984-ben Hidasi Judit kezdeményezésére indult be a japánnyelv-oktatás. A jelen tanulmány szerzői 1985-ben, illetve 1987-ben kapcsolódtak be a munkába. A japán nyelvoktatás pozíciójának megerősödése mellett, 1986-ban elkezdődött az arab nyelv, 1988-ban a kínai és 1989-ben a koreai nyelv oktatása. Ebben az időszakban erős igény mutatkozott olyan gazdasági, külkereskedelmi szakemberek képzésére, akik amellet, hogy több európai nyelven beszélnek és tárgyalnak, ismernek egy gyökeresen más kulturális szokásokat hordozó nyelvet is. A nyelvi oktatás egyik célja ma is az, hogy megismertesse a hallgatókat a célország általános és szaknyelvével, másrészt – a nyelvi stúdiumokon keresztül – a kultúraközi kommunikáció elméletére támaszkodva a célország kultúrájával, a távol-keleti menedzsment, az üzleti és tárgyalási szokások sajátosságaival. Az oktatásra jótékonyan hatott, hogy az egyes régiók szakemberei együtt dolgoztak, így mód volt, és van jelenleg is a térségen belüli országok nyelvének, szokásainak összevetésére. A japánul tanuló hallgatók többsége jó nyelvérzéssel rendelkezik, több európai nyelvet tud és a keleti nyelvek elsajátítását kihívásnak érzi.

Jelenleg a Budapesti Gazdasági Egyetemen négy keleti nyelv, köztük a japán nyelv oktatása folyik. A hivatalos nyelvi képzési idő hat félév. A hallgatók heti hat órában tanulják a keleti nyelveket. Tizennégy hetes szorgalmi időszakkal számolva 504 kontaktóra áll rendelkezésre. A heti hat órás képzési idő (bár két órával több, mint a többi oktatott nyelv esetében) nagyon kevés, mert a keleti nyelvek elsajátítása időigényesebb, mint az indoeurópai nyelveké. A nyelvsajátítás nehézsége főleg az írásrendszerek bonyolultságából (kínai, japán), illetve a tiszteleti nyelvhasználat nehézségéből adódik. Hidasi (1999:78, 87) szakirodalmi adatokra támaszkodva írja, hogy ugyanolyan tudásszint eléréséhez a japán nyelvet körülbelül kétszer annyi ideig kell tanulni, mint a francia vagy a spanyol nyelvet.

Távol-keleti Kultúraközi Menedzsment kurzus

Mivel az a cél, hogy piacképes szaknyelvi tudást és kulturális ismereteket nyújtsunk, a kontakt-nyelvórák keretét ki kellett bővítenünk, új tantermen belüli és kívüli képzési formákat kellett kidolgozni. A japán üzleti nyelv oktatása során kezdettől nagy hangsúlyt kapott az európaiaktól gyökeresen eltérő japán kultúra, hagyomány és viselkedés bemutatása, valamint az üzleti kommunikációs szabályok megismertetése. Amennyire az óraszám-keret lehetővé tette, a hallgatókat megpróbáltuk felkészíteni a japánokkal folytatandó üzleti tárgyalások menetére, lefolyására, várható csapdáira. Ezért az oktatási anyagban hangsúlyozott szerepet kapott a kultúraközi kommunikáció, a kultúraközi ismeretek közvetítése. Mindezek mellett, a távol-keleti térség iránti érdeklődésnek köszönhetően, 2004-től elindult a Távol-keleti Kultúraközi Menedzsment kurzus, melynek célja a távol-keleti régió vezető gazdaságainak és meghatározó kultúráinak átfogó megismertetése. A hallgatók ismereteket szereznek a régió történetéről és civilizációjáról, a politikai, gazdasági és kulturális szervezetekről, a távol-keleti etiketről és protokollról, a kereskedelmi ügyletekről, a távol-keleti régióval folytatott társadalmi és kulturális kapcsolatokról, valamint a távol-keleti menedzsmentről. Emellett belekóstolhatnak a keleti (kínai, koreai, japán) nyelvekbe is. A kurzus óráit a keleti nyelvek szakcsoport oktatói mellett felkért szakemberek, a térség kutatói látják el. A kurzus tematikája módot ad arra, hogy a programot a meghirdetett előadásokon és szemináriumokon túl interaktív tevékenységgel is kiegészítse

az oktatói gárda. Így a tanóra kereteit szétfeszítve tantermen kívüli programok biztosítják a képzés komplexitását, az elméleti ismeretek gyakorlati megfigyelését, kontrollját. A Távolkeleti Kultúrákőzi Menedzsment tantárgy keretében a hallgatók gyárlátogatásokon vesznek részt (Alpine, Aikawa, Samsung), és ellátogatnak a kereskedelmi kamarák irodáiba (KOTRA, JETRO). A meglátogatott gyárak, üzemek, Kereskedelmi Kamarák legtöbbszörében volt hallgatók dolgoznak, ők segítenek a látogatás megszervezésében, és be is mutatják a vállalatot a jelenlegi hallgatóknak. A helyzet szerencsés, mert a bemutató fél tudja, hogy a hallgatók milyen ismeretekkel rendelkeznek, mire kíváncsiak.

Ezzel a kurzussal lehetővé vált, hogy a térségi kérdések iránt fogékony japános hallgatóknak további ismereteket nyújtsunk, vagyis tantermi keretek között és azon kívül is bővítsük tudásukat. Ezenkívül, a volt hallgatók bevonásával lehetővé válik a hallgatók közötti *senpai-kōhai* kapcsolatrendszer kiépítése. A *senpai-kōhai* viszony a japánoknál az idősebb, felsőbb éves diák és az alatta járó közötti viszonyt, valamint a munkába állás során, a vállalathoz korábban bekerült és a frissen felvételt nyert alkalmazottak közötti viszonyt jelenti. Igen jellemző vertikális kapcsolati hálózatrendszer ez, mely a *senpai-kōhai* viszonyban lévők között előírja a tiszteleti kommunikációt, szóhasználatot a *senpai* irányába. A keleti nyelvek szakcsoportban, saját magunk számára a *senpai-kōhai* viszonyt az idősebb és fiatalabb diákok, a korábban végzetek és a jelenlegi hallgatók közötti viszonyként értelmezzük, tiszteleti felhangok nélkül.

Japán vendégek bevonása, rendezvények szervezése

A hallgatók komplex felkészítésének fontos lépése az élő kontaktusteremtés japánokkal. Erre azért van rendkívül nagy szükség, mert a japán nyelv kommunikációs stratégiája, tiszteleti szintje a kommunikációban résztvevők korától, pozíciójától, nemétől egyaránt függ. Ha ezt a hallgató mindig tanár–diák viszonylatban éli meg, vagy csak passzívan sajátítja el (videón látja, szövegből olvassa), nem alakul ki saját, az alkalomhoz, partnerekhez igazított kommunikációs stratégiája. A kontaktusteremtés legegyszerűbb formája japán vendégek fogadása a nyelvi órákon. Az önkéntes tanárok szívesen hozzák el kollégáikat és más vendégeket, akikkel a hallgatók kötetlenül beszélgethetnek, megismerhetik a bemutatkozási szokásokat, köszönési formákat, vagy készíthetnek prezentációt is. Az iskolában részképzésen résztvevő japán hallgatók bevonása az oktatás folyamatába szintén fontos feladat. Segíti a nyelvtanulást, és kölcsönösen fejleszti a kommunikációs készséget, nyitottá tesz. Lehetőséget nyújt a magyar hallgatóknak, hogy kortárs kapcsolatban kommunikáljanak japánul. A kortárs beszéd nyelvezete, tiszteletiségi szintje eltér a tanár–diák viszonyban alkalmazott kommunikációtól, így más módon nehezen gyakorolható.

A hallgatók, mivel a japán nyelv tanulására motiváltak, szívesen részt vesznek minden japán tematikájú rendezvényen, nyelvórán kívüli aktivitásban is. Ezeknek az eseményeknek a japán nyelv és a japán kultúra elsajátításában egyaránt nagy szerepe van. A tanórán kívüli aktivitást, rendezvényeket az oktatók tudatosan keresik, szervezik. Előszeretettel csatlakoznak országos rendezvényekhez. Ilyen például az évente megrendezett Japán Nyelvi Szónokverseny, melyen saját készítésű japán nyelvű szöveget kell adott időkorláton belül előadni. Az összejövetelre szurkolni a többi japános hallgató is eljön, mert a verseny szelleme, lebonyolítása is igazán „japános”, tanulni lehet belőle. Budapesten gyakran rendeznek japán fesztivált, melyen japán amatőr művészek hagyományos japán művészeti bemutatókkal, kiállításokkal, koncerttel szórakoztatják a közönséget. A hivatásos tolmácsok, idegenvezetők mellett rendszerint szükség van japánul tudó önkéntes fiatalokra is, akik a japán vendégek és a magyar közönség közötti

kommunikációban segítenek. A fesztiválon való részvétel a hallgatóknak azt jelenti, hogy alkalmuk van profi japán csapatmunkában részt venni, alkalmazkodni a japán vezetők igényeihez, látni a japánok közötti hierarchia kommunikációs megnyilvánulásait, vagyis egy-két napig kipróbálni a japán kollektívát. Ugyanakkor szükség esetén a tanári jelenlét segíti a buktatók elkerülését. A tanár számára is megdöbbenő, milyen lendületet tud adni egy-egy ilyen rendezvény a hallgatóknak a további nyelvtanuláshoz. Helyzeteket sajátítanak el, helyükre kerülnek a kommunikációs klisék. Sokszor kiderül: a hallgató megtapasztalva azt, amit addig csak elméleti formában sajátított el (pontosabban gyakorolta is, csak nem „előben”), maga is bátran kezdi el használni, alkalmazni a hallottakat.

A szónokverseny, a japános rendezvény mind alkalom arra, hogy a japánul tanuló hallgatók évfolyamuktól függetlenül megismerkedjenek egymással, sőt kapcsolatot alakítsanak ki végzett társaikkal. Ennek erősítése az oktató gárda feladata is. A megismerkedés, a *senpai-kōhai* kapcsolat kiépítése érdekében minden évben rendezünk karácsonyi összejövetelt (közös szusi készítéssel, origami díszhajtogatással), hogy az első évesek megismerhessék felsőbb éves, esetleg végzett társaikat, és megkezdődjön a csapatépítés. Ezzel együtt a részképzéses japán hallgatókkal, vagy a csereprogramokra, közös kutatásra érkező japán hallgatókkal való együttműködés további kapcsolatrendszert alakít ki.

Egyetemközi cserekapcsolatok, közös kutatási projektek

Ritsumeikan Egyetem

Az első közös kutatási projekt a felsőoktatási intézmények közötti nemzetközi együttműködés keretében a japán fél megkeresésére jött létre 2005-ben. A Ritsumeikan Egyetem (Japán) egy UNESCO pályázati programmal fordult a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Karának japán szekciójához és együttműködést ajánlott. A Ritsumeikan Egyetem hallgatói tanáraikkal látogatást kívántak tenni Magyarországon, hogy örökségvédelmi és fenntartható gazdaság témakörben végezzenek kutatási feladatokat, majd az elvégzett munkáról beszámoljanak, végül hazatérés után publikálják az eredményt. A tanulmányút szakmai programját a pályázati tematikának megfelelően a japán szekció tanárai alakíthatták ki. Örökségvédelmi és gazdasági szakembereket kértünk fel előadásra, látogatást szerveztünk a Fővárosi Közgyűlésnél, az UNESCO Bizottságnál, a Világgazdasági Kutató Intézetben. A munkatervben jelentős szerepet szántunk a hallgatóknak is. A Távol-keleti Kultúraközi Menedzsment kurzus hallgatói és a japános hallgatók a program teljes időtartama alatt szorosán együttműködtek a japán hallgatókkal. Mivel a kéthetes tanulmányút végére a japán hallgatóknak a magyarokkal közösen prezentációt kellett készíteniük, a munkát előkészítendő a delegáció 12 diákja magyar párt kapott. A csoport 2006-os érkezését megelőzte egy féléves előkészítő szakasz, mikor a magyar és a japán hallgatók párosával az interneten keresztül dolgoztak együtt a kutatási anyagon. A japán hallgató jelölte ki a témát, és kérte a magyar vonatkozású anyagokat társától. Ez a fajta közös munkálkodás, kollaboráció a munkán keresztüli ismerkedés bepillantást nyújt a másik kultúrában bevett munkamódszerek, kutatási stílus, döntéshozatali mechanizmus területére. A hallgatók az elméleti felkészülést követő gyakorlat során a külföldi hallgatókkal együtt munkálkodva, egymástól módszert és tudást egyaránt eltanulva hoznak létre közös produktumot. Ez a módszer terjedőben van, mivel rendkívül eredményes, hatékony, és a nyelvtudást is erősen fejleszti (Nagami, 2005; Yamashita, 2005). A kollaboráció a japán és a magyar hallgatók között mintegy modellálta a vállalati kapcsolattartás, együttműködés formáit, és magától értetődően produkálta a

félreértéseket is. A magyarországi japán vállalatoknál többnyire angol a munkanyelv, és az angol nyelven átszűrődő japános kommunikáció sok konfliktus okozója. Mivel a diákok között is angol volt a kutatási nyelv, a közös munka során hasonló konfliktushelyzeteket tapasztalhattunk. A konfliktus-feloldásban a kutatás, az együttműködés során folyamatosan jelen lévő tanárok tudtak segíteni, jelezve azt is, hogy egyedi, vagy általános jellegű konfliktusról van-e szó. A hallgatók így olyan ismeretekre tettek szert, amelyekre csak munkába állás után lett volna módjuk, ráadásul tanári irányítás, konfliktus-feloldás nélkül. A kutatás lezárását jelentő prezentáció és a tanulmányút sikerét mutatja, hogy az UNESCO csereprogram folytatását a japán fél megpályázta, és meg is kapta. Így lehetővé vált, hogy 2007-ben magyar hallgatók utazzanak ki Japánba. 2006 szeptemberében megkezdődött a kiutazó magyar csapat felkészítése. Ez a csapat megegyezett az első látogatás munkájában résztvevőkkel, akik új japán partnereket kaptak, és elkezdték velük a közös kutatómunkát. Ezúttal a magyar hallgatók jelölték ki a témát, és a világháló segítségével ellenőrizték információikat. A magyar hallgatók 2007 februárjában jól előkészített prezentációs anyaggal és sok-sok kérdéssel érkeztek a Ritsumeikan Egyetemre. A tanulmányútra a projekt hazai irányítói²⁵ kísérték őket. Ez volt az első alkalom, hogy magyar felsőoktatási intézményből szakmai-kutatási projekt keretében tíz hallgató és két tanár Japánba utazhatott. Az egyetemi workshopok mellett a hallgatók témájukhoz illeszkedő szakmai programokon vettek részt, ahol kérdéseikre választ kaphattak, illetve kipróbálhatták, meddig mehetnek el a „rákérdezésben” olyan témák esetében, ahol a japánok amúgy elkerülik a választ. A hallgatók szakmai sikeressége tükröződik a prezentációkból kiadott tanulmánykötetben is. Az együttműködési programból a japán és a magyar hallgatók kölcsönösen profitáltak. A látogatások végén elvégzett kérdőíves felmérésből kiderül, hogy a japán fiatalok nyitottabbakká váltak, és magabiztosságot adott nekik a magyar hallgatókkal való barátság. A kiutazó tíz magyar hallgató közül ketten tanultak tovább MA diplomát szerezve a Ritsumeikan Egyetemen, egy hallgató a Ritsumeikan Asia Pasific Egyetemen, egy pedig a Josai Egyetemen (ő az egyetem elvégzése után állást kapott az ANA légitársaságnál), továbbá ketten szakmai gyakorlatukat Japánban teljesítették. A Ritsumeikan Egyetemről 2011 óta rendszeresen érkeznek diákcsoportok a BGE-re (általában minden első félévben négy fő érkezik részképzésre a csereprogram keretében).

Josai Egyetemek (Josai University Educational Corporation)

A Ritsumeikan Egyetem után az elkövetkező években sorra alakult ki együttműködés más japán egyetemekkel is. Ezek közül a legjelentősebb a Josai Egyetemmel és a Josai Nemzetközi Egyetemmel megkötött együttműködés. Ennek keretében 2007 óta rendszeresen fogadjuk a Josai Egyetemek 10-30 fős diákküldöttségét, akik körülbelül tíz napos tanulmányútra érkeznek. Követve a kollaborációs módszert, a hallgatók felkészítése a programra már 3 hónappal az érkezés előtt megkezdődik (témakijelölés, tanulócsoporthoz szervezés, levelezés megindítása). A 4-5 fős japán hallgatói csoportok mellé vegyes (első-, másod- és harmadévfolyamos japánosokból álló) csoportokat rendelünk. Vezetőjük többnyire harmadéves, aki irányítja a többiek munkáját. A téma évente változik úgy, hogy mindkét intézmény érdeklődésének, profiljának megfelelően. (Az elmúlt évek témái: „Az anyagok újrahasznosításának kérdése”, „Problémák, megoldandó feladatok a diákság körében Japánban és Magyarországon”, „Eltérő természetfelfogás, viszonyunk a természethez Japánban és Magyarországon”, „Japán a világban”, „Identitás és hagyomány”,

²⁵ Sato Noriko és dr. Székács Anna

„Nők a vezetésben”, „Magyarország és Japán: társadalmi felelősségvállalás – női leadership – vizuális művészetek menedzsment”. Az ideai témák: „Vallás és művészet, finanszírozási szempontok, Magyarországon és Japánban” és „Férfi-nő kép Magyarországon és Japánban”). A hallgatók angolul és japánul levelezve megismerik egymást, majd a témával kapcsolatos kérdéseket tárgyalják meg mailen. Ezt a levelezést a tanárok is figyelemmel kísérik. A csoport programját a témának megfelelően a szekció tanárai állítják össze úgy, hogy legyen benne interjúkészítés, gyár- vagy galérialátogatás, városnézés, építészeti kincseink megismerése, és meghívott előadókkal előadások a témáról. Az utóbbi években a küldöttség érkezése előtt körülbelül egy hónappal videokonferenciát rendezünk, amikor a hallgatók és a tanárok összeismerkedhetnek egymással, a képernyőn láthatják is egymást. Ezt az alkalmat szoktuk arra is kihasználni, hogy a gyakorlaton vagy ösztöndíjas tanulmányúton a Josai Egyetemeken tartózkodó hallgatóinkat is képernyő elé kérjük. Ez azért nagyon fontos, mert így a magyar hallgatók (főleg az elsőévesek) láthatják, hogy a csoport munkájában való részvétel milyen eredményre vezethet. Segíti ez a csoportszellem, a *senpai-kōhai* viszony erősödését. A csoport programjának lebonyolításában a hallgatóság végig részt vesz, és a munkahét végére közösen készítik el témájukból a prezentációt. A japánok többnyire angolul, a magyarok angolul vagy japánul prezentálnak. Ezekben a záróprezentációs rendezvényeken jelen van intézményünk rektora, és dékánja, és külső meghívottként a japán nagykövetség (a nagykövet vagy a kultúrattasé személyében), a Japán Alapítvány Budapesti Kulturális Központ vezetője, a JETRO (Japán Kereskedelmi Kamara, Budapest) vezetője, valamint a program előadói. A vendégek jelenléte nemcsak egyetemünknek presztízsértékű, hanem a hallgatóknak egyfajta nemzetközi szereplést jelent, hiszen lehetőséget kapnak arra, hogy a követség, az Alapítvány vagy a JETRO vezetői megismerjék a munkájukat. Így nagyobb eséllyel pályázhatnak ösztöndíjra vagy állásra.

Az együttműködési formák felhasználása

A hallgatókkal az évek során közösen lebonyolított rendezvényekből, a Távolségi Kultúrák Közi Menedzsment kurzus gyakorlati foglalkozásainak tapasztalataiból a szakcsoport tanárai azt szűrték le, hogy érdemes a hallgatókat tudatosan felkészíteni arra, hogy akár több generáción keresztül is számíthatnak egymásra. Már az elsőéveseket is be lehet vonni (számottevő japán nyelvtudás nélkül is) a közös eseményekbe és felsőbb éves vezetéssel feladatot adni nekik. A közös munkálkodás a magyar hallgatók között nagyfokú egymás iránti bizalmat eredményez. Tanulmányaik során is számíthatnak egymásra, és állásinterjú-tapasztalataik megosztásával jelentős segítséget tudnak nyújtani egymásnak gyakorlat-kereséskor és az elhelyezkedésnél is. Azóta, hogy japános hallgatók rendszeresen végzik Japánban szakmai gyakorlatukat, a tapasztalataikat megosztják az őket követőkkel. Ennek is köszönhető, hogy a Bosch cégnél Japánban például már hatodszorra tölti japános hallgató a szakmai gyakorlatát. A korábban végzetek megküldik a jelenlegi hallgatóknak, ha van felvétel, valamint segítenek az interjúra való felkészülésben. Ez a segítség azért kimondhatatlanul fontos, mert az idősebb hallgató, aki maga is sikeresen átesett az interjún, bárki másnál jobban tud tanácsot adni. Segíthet az interjú tartalmi tudnivalói mellett a formai (öltözködés, viselkedés) követelmények átadásában is (Sato – Székács, 2008). Természetesen a tanároknak fontos közvetítő szerepe van, de a hallgatók közötti hálózattá alakuló kapcsolat nagyon jelentős. Ugyanígy van az ösztöndíjak

megpályázásánál is. Azok, akik már kijutottak, segítenek az utánuk következőknek tanáccsal, példával, vagyis az egyszer megszerzett tudás többszörösen kamatozik.

A japán hallgatók és a magyar hallgatók együttműködése, bár többnyire a közvetlen találkozás csak egy-két hetes, nem múlik el nyomtalanul. A hallgatók között a levelezés folytatódik, és ha egy hallgató kijut Japánba részképzésre, gyakorlatra, mindig segítő ismerősök fogadják. Így van ez a kutatóútra érkező Josai csoportok, a tanítási gyakorlatra, a féléves vagy egyéves részképzésre érkező Josai, vagy Ritsumeikan Egyetemekről érkező hallgatók esetében is. Visszatérve Japánba ők is keresik a kinti magyar hallgatókat, segítik őket. Kölcsönösen hasznos és egyre erősödő kapcsolatrendszerre lehet így szert tenni, ami az egyetemi munka minőségét emeli.

Visszajelzés az együttműködés jelentőségéről

A Keleti nyelvek szakcsoport, ezen belül a japán szekció munkájának, tevékenysége határfokának ellenőrzésére, valamint a további feladatok kialakítása érdekében interjút készítettünk volt és jelenlegi hallgatókkal (az interjút lásd a Mellékletben). A megkérdezettek között van, aki jelenleg Japánban tanul, vagy most készül újra Japánba egyetemre, van, aki gyakorlatát tölti Japánban, van, aki nemrég végzett és már elhelyezkedett itthon, van, aki kint dolgozik, és vannak harmad- és negyedéves hallgatók. A kérdőíves felmérés vagy az interjú véleménykérés módszerét többször alkalmaztuk korábban is hallgatóinknál annak érdekében, hogy megismerjük véleményüket, és lehetőségünk legyen javítani, alakítani tanóra alatti, és azon kívüli oktatási módszereinken (Hidasi et al., 2007; Székács, 2009).

Tizennégy interjú készült nyolc jelenlegi és hat volt tanítványunkkal. Hét kérdést fogalmaztunk meg. A kérdések arról szóltak, érezték-e tanulmányaik alatt, hogy közösségben vannak, mit jelent nekik a csapathoz tartozás, a *senpai-kōhai* kapcsolat, látták-e ennek hasznát, segítettek-e a *kōhai*oknak maguk is. Kérdeztük még, mit tartanak a jövőre nézve fontos kapcsolódásnak, szívesen részt vennének-e egy alakuló japános alumni szerveződésben.

A válaszok meglehetősen egybehangzóak voltak. A megkérdezettek mindegyike úgy érezte, hogy tanulmányai alatt közösségben volt (jelenleg is benne van). Arra a kérdésre, hogy mikor kezdte el érezni ezt a közösséget, négyen mondták, hogy rögtön, az első hetektől, öten az első félévhez, az első rendezvényekhez kötötték, volt, aki kifejezetten utalt az első közös japános karácsonyra. Többen az első és második év fordulójához kötötték a közösségi érzés kialakulásának kezdetét, vagyis a japán diákok fogadásának idejére. Ketten érezték úgy, hogy másod-, illetve harmadévesen, túl a Josai programokon erősödött meg bennük a közösségi érzés. Kiemelten érdekes az egyik hallgató megállapítása: „...az első pillanattól kezdve egy közösségben éreztem magam, mikor a regisztrációs héten az akkori másod-, illetve harmadévesek egy rövid bemutatót tartottak arról, hogy milyen a japán nyelvoktatás a suliban a diákok szemszögéből.” Visszaigazolás ez arról, hogy a beérkező hallgatóknak milyen fontos a felsőbb évesekkel való kapcsolat, a diákszemszög megismerésének lehetősége.

Arra a kérdésre, hogy mit jelent számukra a csapathoz tartozás, számos érdekes megfogalmazás született. Többen kiemelték, hogy sokat jelentett, mert volt kihez fordulniuk kezdőként. Volt, aki a segítség részét hangsúlyozta („elsősorban tapasztalatok megosztását, és segítségnyújtást”; „segítettük egymást”), és volt, aki azt emelte ki: „a tanulás

során motiváljuk, lelkesítjük egymást”. Volt, akinek biztonságot adott a csapat („biztonságérzetet és boldogságot jelentett”; „egyfajta biztonságérzetet és biztos pontot adott”). Többen hangsúlyozták, hogy a közös cél, a tapasztalatok megosztása segítette a motiváltságot, a nyelvtanulást. „Hajtottuk egymást: volt a csapaton belül egyfajta egészséges versenyszellem, ami azt jelentette, hogy tanulásra motivált minket mások fejlődése.” „Egy olyan közösséget, akik megértették a *japán-vírust* és osztoztunk egy közös szenvedélyben.” Fontos szerepet kapott az egymás iránti figyelem és az „újabb ismeretségek kötése” is. Szóltak az online kapcsolattartás előnyeiről is: „nagyon hasznosnak tartom, hogy létezik ez a közösség, és online felületen bárki elérhető.”

A következő kérdés azt tudakolta, mit jelentett az életükben a *senpai-kōhai* kapcsolat: jelen volt-e, és ha igen, látták-e hasznát, tudtak-e segíteni a *kōhai*oknak. A válaszokból kiderült, volt olyan, aki úgy érezte, magyar viszonylatban nincs igazán ilyen kapcsolat: „senpai-kōhai kapcsolatot a magyar populációban nem annyira lehetett felfedezni, hiszen alapvetően mi nem erre vagyunk kódolva”, vagy: „ez viszont annyira nem volt erős Magyarországon, pusztán a nyelvtanulásban mutatkozott meg (segítségkérés)”. A hallgatók a Japánba érkezés után tapasztalták meg ezt a kapcsolatrendszeret. Ugyanakkor többen hangsúlyozták, hogy fontos volt az itthoni iskolai életükben ez a kapcsolat: „pártfogó és pártfogolt, ami szerintem az iskolában lévő „japán kis közösségen” belül jól működött/működik. Jó volt tapasztalni, hogy erre a fajta kapcsolatra lehet számítani az egyetemen túl is”. Nagyon találó megfogalmazás és a kapcsolat lényegét mutatja: „véleményem szerint nagyon fontos, hogy ez a fajta kapcsolat kialakuljon a mindennapi életben. Sokat lehet egymástól tanulni, de a fiatalabbaknak is sokat segít, ha van kire támaszkodni, tudnak kitől segítséget kérni. Biztonságot jelent, ráadásul bővíti az egyén személyes kapcsolatait, szoros barátságok alakulhatnak ki és majd remélhetőleg, ha az emberből senpai lesz, ugyanolyan segítőkészen fog segíteni a *kōhai*-oknak, mivel tudja, hogy milyen érzés is ez”. Egyik hallgatónk válaszában tovább lép, és azt mondja, hogy ez a kapcsolat a további életére is kihat: „van egyfajta felelősségérzetem a *kōhai*okkal szemben és segítőkészen állok hozzájuk. A *senpai*ok tudására, útmutatására pedig számíthatok. Érdekes, hogy a *senpai-kōhai* kapcsolat is beszivárgott a hétköznapijaimba és sokkal tudatosabban állok az ilyen helyzetekhez”. Volt más is, aki a felelősségérzet kialakulását hangsúlyozta: „Sokat köszönhetek ennek a kapcsolatnak. Például Japánba való kiutazásom előtt a már Japánt és a JIU-t²⁶ megjáró *senpai*ok nagyon sok hasznos tanáccsal láttak el. A felelősség érzése valamivel később alakult ki, amikor az első *kōhai*om kérte ki a véleményemet a Japánba való kiutazással kapcsolatban”.

A válaszokból kiderül, hogy az alsóbb és felsőbb évesek közötti egymásra támaszkodás, a segítségkérés/adás, a másik iránti felelősség a kapcsolat lényege. Gyakorlatilag mindenki úgy érezte, hogy amit, alsóbb éves korában *kōhai*ként kapott, azt vissza tudta, tudja, akarja adni *senpai*ként. Oktatóként fontosnak tartjuk, hogy a diákok közötti kapcsolatot csak elindítsuk, és hogy a későbbiekben a kapcsolat nélkülünk is működjön.

Végül a további irányok kijelölése érdekében megkérdeztük, hogy milyen más kapcsolódási formát tartanak fontosnak, illetve ha létrejönne egy alumni csoport korábbi és mostani japánosokból, Távol-Keleti Kultúraközi kurzusra járókból, akkor részt vennének-e benne. A japános alumni csoport létrehozását mindenki örömmel fogadta. A további kapcsolódási formákra érkezett ötletek közül megszívlelendő a skype beszélgetések beiktatása, ami segítheti az otthoni hallgatók, tanárok és a Japánban tanuló, dolgozó

²⁶ Josai International University

hallgatók kapcsolattartását („Néha lehetne csoportos skype beszélgetéseket tartani a Japánban és az otthon lévők között, hogy megoszthassák az élményeket.”), vagy a már dolgozó volt hallgatók bevonása. („Mivel vannak hasonlóságok az érdeklődési körben, ezért akár a munkaerőpiacon történő elhelyezkedés utáni kapcsolattartás is fontos lehet.”; „Ez azért is fontos, mert a jövőben tudjuk ezen a területen segíteni egymást. Gondolok itt akár álláslehetőségekre japános munka kapcsán, kikapcsolódási lehetőségekre, és persze ismeretségeket is szerezhetünk rajtuk keresztül.”) A válaszokból leszűrhető, hogy a többség örülne a rendszeres közös találkozóknak, programok szervezésének (japános vacsora, karaoke, közös karácsony).

Összegzés

A japán (de általában a távol-keleti) nyelvek tanulói számára a kontakt tanítási órákon kívül biztosítani kell olyan lehetőséget, melyben a japán (távol-keleti) kommunikációt többféle formában is megismerhetik, a tanár-diák viszonyon kívül is. Mivel az indoeurópai nyelvekben, vagy akár a magyar nyelvben is megszokott kommunikációs sémák ezekben a nyelvekben nem működnek, tanórán kívüli aktivitással, japán nyelvi közeggel, a hallgatók közötti kapcsolatrendszer megerősítésével, japán hallgatók bevonásával kell hatékonyá tenni az oktatást. Tanulmányunkban ennek módozatait mutattuk be. A hallgatóktól visszajelzést kértünk a volt és jelenlegi hallgatók közötti hálózat kialakításának szükségességéről, jelentőségéről. Válaszaikból azt szűrtük le, hogy szükségük volt a japán hallgatókkal való együttműködésre, ez a lehetőség komoly segítséget jelentett a nyelvtanulásban és a szakmai pályafutásukban. Továbbá a *senpai-kōbai* csoportok kapcsolattartásával elindult egy folyamat, amely hosszútávú szakmai kapcsolatokat és szakmai támogatást biztosíthat a résztvevők számára az egyetemi évek után is.

Hivatkozások

- Hernádi, A. – Székács, A. (2003). *A japán gazdaság, társadalom és kommunikáció átalakulása az évezredfordulón*. Budapest: BGF, KKFK.
- Hidasi, J. (1995). Communication Gaps between Euro-American and Japanese speakers. *Szakmai Füzetek 4*. Budapest: Külkereskedelmi Főiskola.
- Hidasi, J. (1999). *Japán nyelvi dimenziók*. Válogatott cikkek és tanulmányok. Keleti Füzetek, Budapest: Külkereskedelmi Főiskola.
- Hidasi, J. (2004). A keleti nyelvek oktatásának helyzete hazánkban: eredmények és feladatok az EU-csatlakozás tükrében. In: Székács, A. (szerk.): *A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk* Budapest: BGF KKFK, (41–48).
- Hidasi, J. (2006/a). Nihongo kyōiku genba ni okeru ibunka komyunikeshon. (Intercultural Communication in the Japanese classroom). In: Endo, O. et als. (eds.): *Nihongokyōiku wo manabu*. Tōkyō: Sanshūsha, (46–64).
- Hidasi, J. (2006/b). Meaning-gaps as a means of communication strategy in Japanes. In: Eschbach-Szabó, V. – Włodarczyk, A. (eds.): *Japanese Linguistics European Chapter* Tōkyō: Kuroshio, (81–90).

- Hidasi, J. – Sato, N. – Székács, A. (2007). Dai ni dai san gaikokugo gakushū ni okeru motibeeshon iji kōjō no tame no samazamana katsudō (Különböző oktatási tevékenységek a második és harmadik idegennyelv elsajátításának motiválására). In: *Japanese Language Education in Europe 11.*, (118–122).
- Ishida, T. (1988). *Nihongo kyōjūbō* (Japán nyelvoktatás-módszertan). Tōkyō: Taishūkan.
- Kamada, O. – Kawaguchi, Y. – Suzuki, M. (eds.) (1998). *Nihongo kyōjūbō wakushoppu* (Japán nyelvoktatás-módszertan). Tōkyō: Bonjinsha.
- Kiss, I. (1991). Experience with teaching the Japanese Language to Elementary School Children in Hungary. *Japanese-Language Education around the Globe* Vol.1, Japan.
- Kiss, S. (1992). Japán nyelv – magyar iskolában. *Iskolakultúra*, 1992/8. (20).
- Nagami, M. (2005). Kyōdō gakushū wo rikai suru (Megérteni a kollaborációval történő tanulást). In: Nishiguchi, K. (szerk.): *Bunka to rekishi no naka no gakushū to gakushūsha.* (Tanulók és tanulás kulturális és történelmi közegben) Tōkyō: Bonjinsha, (80-101).
- Paulus, T. M. (2005). Collaboration or Cooperation? Analyzing Small Group Interactions in Educational Environments. In: *Computer-Suported Collaborative Learning in Higher Education.* Hershey–London–Melbourne–Singapore: Idea Group Publishing (102.)
- Sakamoto, J. (2008). Kyōdō gakushū to wa nanika? (Mit nevezünk kollaborációs tanuláshoz?) In: *Shōgai gakushū to kyaria dezain* (Életre szóló tanulás és karriertervezés). Tōkyō: Hōsei Daigaku 2008/2., (49-57).
- Sato, N. (1997). A japán nyelv-oktatás helyzete Magyarországon. In: *Association of Japanese Language Teacher in Europe 1.* Leuven: AJE (72–82).
- Sato, N. (2002). Budapesuto Shōka Daigaku ni okeru nihongo kyōiku (Japán nyelvoktatás a Budapesti Gazdasági Főiskolán). In: *Papers of the 14-th International Conference on Japanese Language Teaching.* Nagoya–Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem. (123).
- Sato, N. (2004). Új módszerek, rejtett dimenziók az írásjegyek oktatásában. In: *A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai és az Európai Unió csatlakozásunk, Keleti Füzetek.* Budapest: BGF, (49–58).
- Sato N. – Székács A. (2008). Milyen munkaerőt igényelnek a hazánkban működő távol-keleti cégek? Új utak a távol-keleti régió menedzsmentjében és kultúrájában otthonos emberi erőforrásképzése terén. In: *Reformok útján. Tudományos Évkönyv* Budapest: BGF, (116–125).
- Székács, A. (1980). Hangarii ni okeru nihongo kyōiku (A magyarországi japán nyelvoktatásról). In: *Kaigai ni okeru nihongo* Tōkyō: Japan Foundation, (72–75).
- Székács, A. (2001). Új módszerek a japán tiszteleti nyelv oktatásában. *Szakmai Füzetek.* Budapest: Külkereskedelmi Főiskola, (127–134).
- Székács, A. (2004). A japán nyelv oktatásának helyzete, problémái Magyarországon, ezen belül a Budapesti Gazdasági Főiskolán. In: Dévény, Á. – Szilfai, A. (szerk.) *Szaknyelv és vizsgáztatás.* Budapest: BGF, (7–30).
- Székács, A. (2008). Gyakorlat központú komplex japán nyelv-oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán. In: *EU Working Papers X. évf. 4. sz.* (68–94).
- Székács, A. (2009). Etiquette in the Far East (Expected appearance and behaviour in business life). In: Majoros, P. – Zimler, T. (eds): *Proceedings of Budapest Business School* Budapest: BGF, (57–66).

- Yamashita T. (2005). Gakushū wo minaosu (Értelmezzük újra a tanulást). In: Nishiguchi, K. (szerk.): *Bunka to rekishi no naka no gakushū to gakushūsha*. (Tanulók és tanulás kulturális és történelmi közegben) Tōkyō: Bonjinsha, (6-29).
- Wakai, S. (2008) „Manabiai” Új utak, szemléletmódok, módszerek a pedagógiában. In: *Képzés és Gyakorlat konferenciák II*. Kaposvár: Kaposvári Egyetem Pedagógiai Főiskolai Kar. (323-333).
- Wakai, S. (2010). Gakushūsha ni yoru nihonjin gesuto no katsuyō (Hogyan használják a diákok a japán vendégeket). In: 22. *Nemzetközi Japánnyelv-oktatási Konferenciakötet*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem. (84-92).
- Wakai, S. (2012). Kaiwa jugyō to wa nanika? (Mi is az a társalgás óra?). In: 24. *Nemzetközi Japánnyelv-oktatási Konferenciakötet*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem. (19-27).

Melléklet

Az interjú kérdései és a válaszok:

1. kérdésre adott válaszok:

Érezte-e japán nyelvi tanulmányai alatt, hogy egy közösségben van?

<i>válaszadók</i>	<i>válaszok</i>
1. T. Á.	Igen
2. Cs. V.	Igen
3. P. A.	Minden egyes japán nyelvórán úgy érzem, hogy egy közösségben vagyok. Mert mindannyiunknak egy a célunk, még pedig az, hogy megtanuljunk japánul. Két csoportba is járok (a másod és harmadévesekhez is) és mindkettőben ezek a tapasztalataim, érzéseim.
4. D. É.	A japán tanulmányaim legelső időszakában (gimnázium 1. éve), még egyedül tanultam, de utána fokozatosan tagja lettem egy csapatnak, amelynek tagjait összekötötte a tanulni vágyás és a japán nyelv, kultúra iránti érdeklődés.
5. B. G.	Teljes mértékben. Habár befejeztem a Külkeres éveimet, de azóta is maradtak meg a nyelv tanulása és az ÖTB alatt született barátságok, ismeretségek, még mindig szívesen nézek be a tanszékre és kérdéseimmel, kéréseimmel továbbra is fordulhatok Anna senseihez és Noriko senseihez.
6. Zs. M.	Igen, főleg azokkal, akikkel részt vettünk a japános programokon.
7. N. N.	Igen, éreztem.
8. A. A.	Abszolút.
9. T. Zs.	Igen éreztem.
10. P. G.	Igen, már az elejétől kezdve éreztem, a kis csoport létszámnak köszönhetően sokkal jobban és hamarabb megismerhettük egymást a többiekkel, mint a többi órán.
11. H. D.	Igen
12. T. L.	Igen
13. Sz. C.	A főiskolán töltött évek alatt mindig éreztem a japán nyelv miatti közösségbe tartozást. A sok színes program, lehetőség és szeretet, amit a tanárainktól kaptunk egyedülálló, úgy gondolom.
14. K. Z.	Igen éreztem! Nagyon is!

2. kérdésre adott válaszok:

Ha igen, mikor és miért kezdte el így érezni? (hányad évesen, milyen esemény kapcsán)

<i>válaszadók</i>	<i>válaszok</i>
1. T. Á.	Elsőéves koromban még elég elveszettnek éreztem magam, illetve a felsőbb évesekkel sem igen volt alkalmam találkozni, de második és harmadik évben már jobban összekovácsoltam éreztem a közösséget, főleg a Josai-os diákokhoz kapcsolódó programokon.
2. Cs. V.	Iskolai szinten, az első pillanattól kezdve egy közösségben éreztem magam, mikor a regisztrációs héten az akkori másod illetve harmad évesek egy rövid bemutatót tartottak arról, hogy milyen a japán nyelvoktatás a suliban a diákok szemszögéből. Évfolyamszinten a közösséget csak második évtől éreztem, addigra redukálódott le a mi kis csapatunk olyan emberekre, akik komolyan vették a japán nyelv tanulását és ez által jobban együtt is tudtunk működni, jobb volt a légkör.
3. P. A.	Egy csapathoz tartozásnál mindenkinek közös cél kell, hogy a szeme előtt lebegjen. Ebben az esetben ez a japán tanulás. És természetesen segítünk egymásnak, hogy elérjük ezt a célt. Ha valamelyikünk valamit nem tud, a másik kedvesen és türelmesen elmagyarázza neki. A tanulás során motiváljuk, lelkesítjük egymást.

4. D. É.	Az első pár japán órám után (Nyíregyháza), amikor az engem oktató Yoshizawa-sensei közös programokat szervezett, ahol az összes diákja megismerkedhetett egymással, néha külföldi diákokat is bevonva. Az egyetemen az első évben megismerkedtem a japán tanszék hallgatóival, ami Noriko-senseinek és Anna-senseinek volt köszönhető.
5. B. G.	Ez az érzés igazán az 1. és 2. félévem fordulóján szilárdult meg bennem egészen, de már az első néhány nyelvóra után éreztem, hogy ez sokkal több lesz, mint egyszerű nyelvtanulás. Az első igazi mélyvíz és közösségkovácsoló program a japán diákok fogadása és a velük való közös munka volt. Valamint ez közelebb hozta a kezdőkhöz a felsőbb évfolyamosokat. Azt hiszem azért kezdtem így érezni, mert sokkal nagyobb volt az összetartás és kisebb a létszám, személyesebb a kapcsolat, mint más kurzusokon. Tudtuk, hogy nem egyszerű feladatra vállalkoztunk, és sokkal több energiát és aktív részvételt kellett befektetnünk mind a nyelvbe és mind a programokba. Plusz a nyelv mellett a japán kultúra is ránk ragadt, ahol a csoportnak és a közösségbe tartozásnak hatalmas szerepe van. Anna sensei és Noriko sensei jelentős szerepet játszottak a közösség megerősítésében és végig ösztönözték a különböző évfolyamosok közötti együttműködést.
6. Zs. M.	Másodévesen/Harmadévesen, amikor részt vettem a Josai Kokusai egyetemről érkezett diákoknak szervezett közös programokon, melyen felsőbb évesek is jelen voltak.
7. N. N.	Az első karácsonyi rendezvényen kezdtem el így érezni, amikor a senpaiokkal beszélgettem. Meséltek a japán tanszék által szervezett rendezvényekről, és az iskola japán kapcsolatai révén ide látogató japánokkal való városnézésről és közös projektekről, amit a későbbiek folyamán én magam is megtapasztalhattam.
8. A. A.	Már viszonylag az elejétől kezdve megvolt ez az érzés részben a japánosok alacsony létszáma miatt. Ez alapvetően a BGF-en belül egy kis csoportba sorolt minket, de igazán akkor kezdtem el érezni, amikor az egy évfolyammal feljebb lévő csoportba kerültem (másodévesen az elsőéveseknél kezdtem majd félév után a másodévesekhez kerültem), ahol igazán jó volt a közösség. Már a tanórákon is érződött, hogy kialakult egyfajta csapatszellem.
9. T. Zs.	Szerintem ez az érzés nagyjából már az első egy két hétben kialakult az órák alatt, mikor elsőként elkezdtem a japánt. Mindenki nagyon kedves volt, és persze összehozott bennünket a közös érdeklődési kör, azaz a japán nyelv és kultúra iránti szeretet.
10. P. G.	Akkor kezdtem el érezni, amikor jó kapcsolatom alakult ki a többi japános diákkal, többek között a közös érdeklődésnek és a heti 3 órának köszönhető gyakori találkozásoknak köszönhetően. Már akkor is érezhető volt, hogy a japán nyelvi órák mások lesznek, mint a többi egyetemi óra, amikor év elején felmentünk a tanszékre és az idősebb japánosok meséltek nekünk a tapasztalataikról. A Tanárnőék is mindig éreztették, és meséltek arról, hogy a japános diákok között megmarad a jó kapcsolat és sokszor segítenek egymásnak a diploma után is. Elsőévesként a közös karácsonykor és az iskolában tartott japános előadások során volt lehetőségünk találkozni az idősebb japántanuló diákokkal, és itt láttam, hogy mennyire más a viszony a japános diákok és a Tanárnőék, mint a többi egyetemen tanító tanár között. Amikor a Josairól jöttek hozzánk a diákok, akkor is érződött, hogy egy összetartó közösség tagjává lehet válni.
11. H. D.	Az alacsony csoportlétszámnak és a csoportra jellemző kellemes hangulatnak köszönhetően már az első hetek után éreztem, hogy közösségben vagyok. Ezt tovább erősítették az órákon kívüli közös programok, mint a "Japán karácsony" vagy a városnézés a japán cserediákokkal.
12. T. L.	Már az első félévben, az első japán diákcsoport Magyarországra jövelekor.
13. Sz. C.	Már az első naptól kezdve (1. éves) éreztem, hogy ez itt más lesz, mint amit a középiskolai "japán közösségtől" megszoktam, azonban az első Josaios csoport érkezésének izgalma még inkább kiváltotta belőlem a valahova tartozás érzését.
14. K. Z.	Pontosan most nem emlékszem, de szerintem kezdés után fél évvel, de legkésőbb a karácsonyi bulin már éreztem.

3. kérdésre adott válaszok:

Mit jelentett a csapathoz tartozás?

<i>válaszadók</i>	<i>válaszok</i>
1. T. Á.	Megbeszéltük, hogy ki hova megy segíteni, mikor, facebook csoportban vagy máshogy kapcsolatban álltunk, segítettük egymást.
2. Cs. V.	Sokat jelentett. Bármi kérdésem volt tudtam kikhez kell fordulni, és ez elsőként egy idegen helyen, idegen városban nagyon pozitív volt.
3. P. A.	Egy csapathoz tartozásnál mindenkinek közös cél kell, hogy a szeme előtt lebegjen. Ebben az esetben ez a japán tanulás. És természetesen segítünk egymásnak, hogy elérjük ezt a célt. Ha valamelyikünk valamit nem tud a másik kedvesen és türelmesen elmagyarázza neki. A tanulás során motiváljuk, lelkesítjük egymást.
4. D. É.	Az én esetemben kicsit talán másabb volt a csapathoz tartozás, mivel nem ugyanarra a karra járok/tam, ahová a többi diák. Ennek ellenére boldogan tapasztaltam, hogy mindenki nagyon befogadó és nyílt volt, szinte észre se vettem, már benne voltam a csapatban. Bár nem volt olyan sok közös emlékem velük, mintha mondjuk ugyanazokra az órákra jártunk volna, mégis biztosságérzetet és boldogságot jelentett nekem. Utána a Sensei-éknek köszönhetően egyre több közös emléket szereztünk. (Josai-os programok, 2013 2 hetes japán 短期留学, közösen letett nyelvvizsga, közös felkészítő órák, NHK fesztiválon való részvétel stb.)
5. B. G.	Olyan embereket, akikre számíthattam és segítettek egymást az élet más területein is. Egy olyan közösséget, akik megértették a „japán-vírust” és osztoztunk egy közös szenvedélyben. Valamint megváltoztatta a szemléletemet: azóta sokkal fontosabbnak tartom az engem körülvevő különböző csoportokat és többet teszek a közösségeimért, törekszek minél többet visszaadni.
6. Zs. M.	Közös programokon részvétel, újabb ismeretségek kötése.
7. N. N.	Elsősorban tapasztalatok megosztását, és segítségnyújtást. Ez a kapcsolat felbátorítja az embert, hogy nyugodtan vegye fel a kapcsolatot olyan társaival, akikkel valószínűleg még nem is találkozott, mégis van egy olyan kötődés, aminek köszönhetően meghallgató fülekre, és segítő szándéokra talál az illető. Nagyon hasznosnak tartom, hogy létezik ez a közösség, és online felületen bárki elérhető. Én úgy tapasztaltam, hogy ebben a csapatban mindenki mindenkinek szívesen segít.
8. A. A.	Azt hogy szívesen töltöttünk együtt időt egymással, nem csak a kötelező tanórákon, de azokon kívül is. Szívesen vettünk részt közösen (főként, de nem csak a japán tanulmánnyal kapcsolatos) különféle eseményeken, szívesen vállaltunk plusz feladatokat, sokat alálkoztunk az iskolán kívül is. A japán órák hangulata is sokkal felszabadultabb, barátságosabb volt, mint a többi órán.
9. T. Zs.	Egyfajta biztosságérzetet és biztos pontot adott, ami főleg az elsőként sokat jelentett, hiszen egy teljesen idegen környezetbe kerültem egy idegen városban. Jó volt, hogy együtt tudtunk kimozdulni, közös programokat szervezni.
10. P. G.	Számomra az egy csapathoz tartozás azt jelenti, hogy önzetlenül segítünk egymásnak, és figyelünk egymásra. Ezt megtapasztalhattam, amikor másfél év japán tanulás után volt lehetőségem kijönni Japánba, olyan felsőbb éves japános diákokkal, akik már jól ismerték egymást. Leginkább csak látásból ismertem a többieket, mégis hamar befogadtak és mindenben segítettek, figyeltek rám. A Távol-Keleti kurzuson is nagyon jó csapat alakult ki, többekkel tartom még most is a kapcsolatot.
11. H. D.	Véleményem szerint a csapathoz tartozás sokat segített nyelvtudásunk fejlődésében. Segítettük egymást: ha valaki nem értett valamit szívesen elmagyaráztuk neki, ezzel mi is ismételtük az adott leckét. Hajtottuk egymást: volt a csapaton belül egyfajta egészséges versenyszellem, ami azt jelentette, hogy tanulásra motivált minket mások fejlődése.
12. T. L.	Egymás segítése a nyelvtanulásban, közös iskolai és iskolán kívüli programok, közös ajándékozás (karácsony, születésnap, tanszék).

13. Sz. C.	Nagyon sokat, főleg az, hogy kaptam még két "anyukát" akihez bármikor fordulhattam, mindig szívesen láttak, szívesen segítettek. Könnyebb volt bevenni az új akadályokat, azzal a támogatással, amit a tanszéktől kaptam.
14. K. Z.	Olyan volt, mint egy család, egy csapat ahol az embert nem hallgatói szám alapján tartják számon, hanem tényleg ismerik. Ha nem lett volna, sokkal inkább éreztem volna magamat magányosnak.

4. kérdésre adott válaszok:

Mit jelent az életében a senpai-kōhai kapcsolat?

<i>válaszadók</i>	<i>válaszok</i>
1. T. Á.	Mielőtt a Josai-on tanultam, nem igazán éreztem senpai-kōhai kapcsolatot. De mikor a Josaihoz kerültem, az én senpai-aim is sokat segítettek, mindig fordulhattak hozzájuk és most én is igyekszem ugyanúgy segíteni a kōhaiaimnak. A gyakorlat során is nagyon sokat számíthattam a japán senpaiokra, de nem éreztem, hogy túlzottan rám erőltetnék a senpai-kōhai kapcsolatot.
2. Cs. V.	Pártfogó és pártfogolt, ami szerintem az iskolában lévő „japán kis közösségen” belül jól működött/működik. Jó volt tapasztalni, hogy erre a fajta kapcsolatra lehet számítani az egyetemen túl is.
3. P. A.	Senpai-kōhai kapcsolatot én úgy értelmezem, hogy a tanár teljes szívéből kész átadni tudását és ezért mindent megtesz, míg a tanítvány hálás ezért és mindent megtesz, hogy kiérdemelje ezt az odaadást. Szerintem a japánul tanuló hallgatók érezték ezt a fajta jóindulatot és törődést a tanárok részéről és az órákon mindent megtettek, amire képesek. Láttam ennek a kapcsolatnak a hasznát és segített a kōhaioknak.
4. D. É.	Véleményem szerint nagyon fontos, hogy ez a fajta kapcsolat kialakuljon a mindennapi életben. Sokat lehet egymástól tanulni, de a fiatalabbaknak is sokat segít, ha van kire támaszkodni, tudnak kitől segítséget kérni. Biztonságot jelent, ráadásul bővíti az egyén személyes kapcsolatait, szoros barátságok alakulhatnak ki és majd remélhetőleg ha az emberből senpai lesz, ugyanolyan segítőkészen fog segíteni a kōhai-oknak, mivel tudja, hogy milyen érzés is ez.
5. B. G.	Elsősorban azt, hogy van egyfajta felelősségérzetem a kōhaiokkal szemben és segítőkészen állok hozzájuk. A sempaiok tudására, útmutatására pedig számíthatok. Érdekes, hogy a senpai-kōhai kapcsolat is beszivárgott a hétköznapijaimba és sokkal tudatosabban állok az ilyen helyzetekhez.
6. Zs. M.	Segítségadás/kapás akár szakmai téren is (céges ajánlás stb).
7. N. N.	Sokat köszönhetek ennek a kapcsolatnak. Például Japánba való kiutazásom előtt a már Japánt és a JIU-t megjáró senpaiok nagyon sok hasznos tanáccsal láttak el. A felelősség érzése valamivel később alakult ki, amikor az első kōhaiom kérte ki a véleményemet a Japánba való kiutazással kapcsolatban.
8. A. A.	Nem éreztem különösebben a senpai-kōhai kapcsolat jelenlétét. Egyrészt szerintem alapvetően nem igazán van jelen ez a fajta kapcsolat a magyar diákok életében, másrészt, ha a japán tanulmányaim szempontjából nézem én a kezdő csoportban, a "kōhaioknál" kezdtem és felkerültem a "senpaiokhoz". Mindkét esetben ugyanúgy viszonyultam a csoporttársaimhoz. Persze ha tudtam segítettem a "kōhaioknak". Ez inkább olyan hasznos információk megosztását jelentette, aminek egy felsőéves már jellemzőbben a birtokában van, mint egy alsóbb éves. De úgy gondolom ez nem a senpai-kōhai kapcsolatból eredt, hanem egyszerűen abból, hogy több tapasztalatom volt bizonyos dolgokban (persze ezt is lehet úgy értelmezni, mint a senpai-kōhai kapcsolat egy perspektívája). Fordított esetben egy felsőbb évesnek is ugyanúgy átadtam volna tapasztalataimat, ha esetleg több lett volna. Ezt azért nem hívnám senpai-kōhai kapcsolatnak, mert a tapasztalat átadásán kívül, például a tiszteletnek vagy viselkedési formáknak nem voltak elkülönült sémái az alsóbb éves - felsőbb éves kapcsolat függvényében.

9. T. Zs.	Nem tudom, hogy a szó szoros értelmében véve azonosulni tudok ezzel a típusú kapcsolattal. Természetesen az idősebbek felé mindig van egy fajta tisztelet, de ez nem feltétlenül jelenti azt, amit a japánoknál látunk. A kōhai-okkal szemben mindig érzek egyfajta készletet, hogy segítsek nekik, tanácsokat adjak, ha arról van szó, de ez sem feltétlenül jelenti azt, hogy szigorú tiszteletet várnék ezért cserébe.
10. P. G.	Az én életemben, ez leginkább azóta van jelen, hogy Japánban élek. Nagyon sokat meséltek arról, hogy mi fog minket itt várni, mire készülünk fel, ezzel megkönnyítve a mi helyzetünket. Nekem nagyon sokat segítettek, és nagyon sokat tanultam tőlük. Most a munka folyamán, a japán senpaiok is nagyon sokat segítenek, törődnek velünk.
11. H. D.	Nagyon sok segítséget kaptam a felsőbb évesektől mind a japán tanulás terén, mind más értelemben is. Eddig is, és ezután is arra fogok törekedni, hogy legalább annyi segítséget nyújtsak az alattam lévő generációnak, amennyiben én részesültem.
12. T. L.	Ez viszont annyira nem volt erős Magyarországon, pusztán a nyelvtanulásban mutatkozott meg (segítségkérés).
13. Sz. C.	Senpai-kōhai kapcsolatot a magyar populációban nem annyira lehetett felfedezni, hiszen alapvetően mi nem erre vagyunk kódolva. Azonban amit Japánban töltött egy évem alatt tapasztaltam az maga volt a "csoda". Jó lett volna, ha nálunk is működik ez a rendszer, az, hogy mindig van egy pár évvel idősebb ember, akihez fordulhatunk, akitől tanácsot kérhetünk, vagy csak felhívhatjuk és beszélgethetünk. Ezt nagyon irigylem a japánoktól.
14. K. Z.	Akkor megint csak család jellege volt. Mint egykének rendkívül jó volt, hogy egy tucat nővérem volt. Ha most a munkám kapcsán gondolok rá, hihetetlenül sokat segített az egész rendszer megértésében, és abban történő mozgásban, mind a japán egyetemen, mind pedig a cégnél.

5. kérdésre adott válaszok:

Látta-e ennek hasznát? Tudott-e segíteni a kōhaioknak?

<i>válaszadók</i>	<i>válaszok</i>
1. T. Á.	Én úgy érzem tudtam segíteni nekik és igyekszem arra ösztönözni őket, hogy kérdezzenek, ha nem biztosak valamiben.
2. Cs. V.	Én úgy érzem, ha segítséget kértek mindig maximálisan próbáltam segíteni, valamint ha én kértem segítséget, akkor is mindenki nyitott volt.
3. P. A.	-
4. D. É.	Mindenképp hasznosnak találtam. Reményeim szerint segítettem a kōhaioknak, de ha nem is, maga az érzés, hogy megpróbálhattam, már boldoggá tett. :)
5. B. G.	Nekem sokat jelentett a felsőbb évfolyamosok segítsége - például: nem tudtam valamit japánul, vagy elfelejtkeztem valamilyen kulturális különbségről, és a velük való beszélgetések. A kōhaioknak pedig igyekeztem minél több segítséget megadni és válaszolni a kérdéseikre, beszélgetni velük.
6. Zs. M.	Igen mindkét oldalról, én is kaptam segítséget senpai-tól és én is nyújtottam segítséget kōhainak (céges ajánlás, tapasztalatok megosztása stb.)
7. N. N.	Egyik kōhaiom annak idején a japán nyelvi ÖTB kurzus kapcsán érdeklődött, én pedig igyekeztem példákkal szemléltetni a kurzus menetét. Többen is kérdeztek a Japánban töltött évben szerzett tapasztalatokról, volt olyan, akivel csak hosszú üzenetekben, mással személyes találkozó alkalmával fejtettem ki a véleményem. Egy másik alkalommal arról kérdeztek, hogy hogyan, és milyen áron tudnának csomagot küldeni Japánból Magyarországra. Ez esetben egy hasznos linkkel igyekeztem segíteni.
8. A. A.	Ahogy az előző válaszban is megfogalmaztam a tapasztalat átadásával (remélem) segítettem. Talán még egy másik "nem tudatos segítség" lehetett úgy alapvetően akármelyik felsőbb évestől, hogy a közös programok alkalmával az alsóbb évesek látták, hogy például milyen nyelvi szintre lehet eljutni japánból. Motiváció lehetett számukra (nekem az volt) az, hogy látták, hogy van egy fejlődési ütem a japán tanulmányaik során és célkitűzésül szolgálhatott egy-egy felsőbb éves szintje.

9. T. Zs.	Szerintem egy ilyen speciális viszonyrendszernek a kialakítása nálunk nem biztos, hogy célravezető, hiszen alapvetően nem így vagyunk kódolva. Nem kifejezetten láttam hasznát. Úgy érzem, hogy a nálam fiatalabbaknak az esetek többségében tudtam segíteni, és mindig próbáltam őket tanácsokkal ellátni.
10. P. G.	Úgy gondolom, hogy igen. Azoknak, akik az utánam lévő évben jöttek ki a Josai-ra tanulni.
11. H. D.	Amennyiben lehetőség nyílt rá igyekeztem segítséget nyújtani a köhaioknak. Erre a jövőben is törekedni fogok.
12. T. L.	Igen, bár én annyira nem éreztem a senpai-köhai kapcsolat erősségét itthon, de ez pusztán kulturális különbség.
13. Sz. C.	Természetesen, ha kértek segítséget, segítettem, volt, hogy magam kezdeményeztem, de mi leginkább individualista szemléletben nézzük a világot, így ez sokszor kudarcba fulladt.
14. K. Z.	Én úgy érzem tudtam, de inkább azokat kéne megkérdezni, akik akkor jártak a JOSAI-ra, mikor ott voltam.

6. kérdésre adott válaszok:

Milyen más kapcsolódást tartana fontosnak a továbbiakban?

<i>válaszadók</i>	<i>válaszok</i>
1. T. Á.	Akik éppen a Josai-on vannak, azok véleményem szerint elég nehezen tudnak az otthon japánul tanulókkal kommunikálni, részben azért mert nem ismerik az új embereket. Néha lehetne csoportos skype beszélgetéseket tartani a Japánban és az otthon lévők között, hogy megoszthassák az élményeket.
2. Cs. V.	-
3. P. A.	-
4. D. É.	Mivel vannak hasonlóságok az érdeklődési körben, ezért akár a munkaerőpiacon történő elhelyezkedés utáni kapcsolattartás is fontos lehet.
5. B. G.	Úgy gondolom, hogy a már végzett japánosok határozottan tehetnek a jelenlegi hallgatókért és nem csak a japánnal kapcsolatos dolgokban. Azt hiszem, hogy kezdő lépésként néhány találkozó jó ötlet lenne és meg lehetne próbálni közös programokat szervezni, amiből jobban lehetne látni, hogy ki és mennyire tudja elkötelezni magát.
6. Zs. M.	Rendszeres közös találkozó, programok szervezése (akár japános vacsora, karaoke, közös karácsony...).
7. N. N.	Esetleg japán nyelvű kommunikációs összejöveteleket tudnék elképzelni, de összességében kielégítőnek tartom a jelenlegi kapcsolatokat.
8. A. A.	Szerintem a tanórákon kívüli események mindenképpen nagyon jók. Nem hiszem, hogy sokkal többre szükség van. Úgy gondolom ez éppen elég lökést ad ahhoz, hogy kialakuljon egy közösség, ha annak van elég létalapja. Ha nagyon erőltetnék, az nem vezetne eredményhez. Szerintem, ha biztosítva van egy fórum ahhoz, hogy egy közösség ki tudjon alakulni, és hogy az emberek egymásra tudjanak találni, mármint vannak, akik hajlandóságot mutatnak a közösség kialakítására akkor a többi fog menni magától.
9. T. Zs.	Fontosnak tartom, hogy az iskola elvégzése után is megmaradjunk egy közösségnek. Úgy érzem, hogy ez a mi japános csoportunk esetében megmaradt. Azóta is tartjuk a kapcsolatot lehetőségeinkhez képest. Ez azért is fontos, mert a jövőben tudjuk ezen a területen segíteni egymást. Gondolok itt akár álláslehetőségekre japános munka kapcsán, kikapcsolódási lehetőségekre, és persze ismeretségeket is szerezhetünk rajtuk keresztül.
10. P. G.	Én elég sok japánossal tartom most is a kapcsolatot, azokkal, akik kint vannak, ez természetes, de azokkal is jó kapcsolatom van, akik nem Japánban vannak. A legjobb barátaim között is vannak ketten is, akiket a japán tanulás miatt ismerhettem meg.
11. H. D.	Érdekes lenne találkozni azokkal, akikkel együtt tanultuk a nyelvet. Sok szép órát töltöttünk együtt tanulmányaink során, és kíváncsi lennék rá, hogy kit merre sodort az élet.
12. T. L.	Közös tanszékes találkozó évente, két évente.

13.Sz. C.	Szerettem a Külkeres japán közösséget, és hiányzik is. Hiányzik az, hogy csak beszélgessek egy jót a senseikkal, hogy újra átérezzem a japán érzést, ám amióta dolgozom sajnos nincs lehetőségem ezt megtenni. Örömmel venném, ha lenne egy csoport, egy közösség, akik időről időre összegyűlnek, beszélgetnek.
14.K. Z.	Jó kérdés. Amennyire tudom, egy-két emberrel tartom a kapcsolatot, de kevésbé, mint szeretném sajnos... (Például Müller Katival alig találkozunk, pedig itt van Osakában stb.)

7. kérdésre adott válaszok:

Részt venne-e egy alumni csoportban, ahol korábbi és mostani japánosok, Távol-Keleti ÖTB-sek vennének részt?

<i>válaszadók</i>	<i>válaszok</i>
1. T. Á.	Nagyon jó ötletnek tartom, és szívesen részt vennék benne, szeretnék segíteni, ahol tudok.
2. Cs. V.	Igen, szívesen.
3. P. A.	Talán ha kialakulna egy alumni csoport és a jelenlegi hallgatók tudnának tőlük külön pótórákat venni, vagy csak segítenének gyakorolni a beszélgetést, az nagy segítség lenne. Ugyanis sok mindenre nincs időnk a tanórákon és nekem például nehéz megszólalnom japánul. Talán ha egy velem majdnem egyidős diákkal tanulnék, akkor nem lennének olyan félős és sokat fejlődne a beszédképességem is. Szívesen részt vennék egy alumni csoportban.
4. D. É.	Természetesen. Határozottan nagyon jó lenne az élmények, tapasztalatok megosztására és a további kapcsolatok megerősítése érdekében.
5. B. G.	Lehetőségeimhez mérten örömmel.
6. Zs. M.	Mindenképpen, nagyon jó ötlet lenne.
7. N. N.	Sajnos Távol-Keleti ÖTB-n nem vettem részt. Láttam csoporttársaimon, akik részt vettek, hogy szerves tagjai egy nagyobb közösségnek, amiben a japános csapat, amelynek én is tagja voltam, csupán egy részhalmazt alkot. Amennyiben elérhető közelségben találok munkát, és időm engedi, nagyon szívesen vennék részt egy ilyen alumni csoportban. Nagyon hasznosnak tartom, hogy az ország minden tájáról érkező, sokat látott emberek, akik hasonló érdeklődési körrel rendelkeznek, ily módon megoszthatják egymással véleményüket, tapasztalataikat, és új szemszögből világítanak rá dolgokra.
8. A. A.	Nyitott lennék az ötletre.
9. T. Zs.	Feltétlenül részt vennék alumni csoportban, ha erre lenne lehetőség. Több hasonló facebook-csoportnak is a tagja vagyok jelenleg is.
10. P. G.	Igen, nagyon nagy örömmel.
11. H. D.	Amennyiben létrejönne egy ilyen csoport, szívesen csatlakoznék hozzá. Szívesen hallgatnám mások történeteit, valamint jómagam is megosztanám a fiatalabb generációval saját tapasztalataimat.
12. T. L.	Mindenképpen.
13.Sz. C.	Szívesen tagja lennék ennek a közösségnek! Hiányoznak a rendezvények, a japán emberek társasága.
14.K. Z.	Szíves örömet!

